

Notitie

Omgaan met verschillende vormen van ouderlijk gezag

Een school kan vanaf het moment van aanmelding van een leerling te maken krijgen met verschillende vormen van ouderlijk gezag. Zo kunnen beide ouders het gezag hebben of slechts één ouder. Het kan ook zo zijn dat één of beide gescheiden ouders een nieuwe partner heeft/hebben die is belast met de opvoeding en verzorging van het kind. Daarnaast kan het ook zijn dat er een voogd is, een gezinsvoogd is aangesteld of een kind pleegouders heeft. Voor scholen is het van belang te weten wie in welke situatie het recht heeft om het kind aan te melden op school en wie er daarna recht heeft op informatie over het kind vanuit de school. Deze notitie gaat hierop in. In de bijlage vindt u een schematisch overzicht van de rechten die alle betrokkenen hebben.

Ouderlijk gezag

Ouders krijgen automatisch samen het gezag als hun kind tijdens hun huwelijk of geregistreerd partnerschap wordt geboren. Als zij niet getrouwd zijn, krijgt alleen de moeder door de geboorte van het kind automatisch het gezag. Haar partner kan het gezag verkrijgen door het kind wettelijk te erkennen. Dan ontstaat er eerst juridisch ouderschap. Het gezag kan vervolgens worden verkregen als beide ouders hun gezamenlijk gezag inschrijven bij het Centraal Gezagsregister. Als beide ouders het ouderlijk gezag hebben, hebben zij beiden dezelfde rechten ten aanzien van het kind.

Ouders gescheiden

Wanneer het kind tijdens het huwelijk of geregistreerd partnerschap is geboren, behouden beide ouders na de scheiding of na beëindiging van het geregistreerd partnerschap het ouderlijk gezag. Na de scheiding kunnen de ouders de rechtbank verzoeken het gezag aan één ouder toe te kennen. De rechter bepaalt dan wie van de ouders het ouderlijk gezag krijgt.

Eén ouder heeft gezag

Als één ouder het ouderlijk gezag heeft, kan de school volstaan met informatievoorziening aan die ene ouder. In het Burgerlijk Wetboek (artikel 1:377b BW) is namelijk bepaald dat de ouder met het gezag, de ouder zonder het gezag moet informeren over belangrijke zaken die het kind aangaan. Daartoe behoort de voortgang van het kind op school.

De school mag er in beginsel op vertrouwen dat de ouders elkaar informeren over de voortgang van hun kind op school. Als dit niet gebeurt, kan de ouder zonder gezag de school zelf om informatie vragen. De school dient deze informatie te verstrekken. Deze verplichting vloeit voort uit artikel 1:377c BW, dat bepaalt dat derden die beroepshalve informatie hebben over belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van het kind of diens verzorging en opvoeding betreffen, de ouder zonder gezag hierover moeten informeren als die ouder daarom vraagt.

De school mag geen informatie verstrekken als die informatie ook niet zou worden gegeven aan de ouder die het gezag heeft. Dit mag ook niet als het belang van het kind zich verzet tegen het verschaffen van informatie.

Centraal Gezagsregister

Als een (gescheiden) ouder aangeeft als enige ouderlijk gezag te hebben, dan moet de school dit bij twijfel nagaan in het Centraal Gezagsregister. Daarin worden beslissingen over het gezag geregistreerd. Het gezagsregister is openbaar, dus iedereen kan er een uittreksel uit opvragen. De school kan dat zelf doen of vragen of de ouder dat doet die stelt als enige ouder het gezag te hebben. Een uittreksel uit het gezagsregister kan worden aangevraagd bij alle rechtbanken in Nederland. Op rechtspraak.nl staat per rechtbank hoe dat in zijn werk gaat.

Aan de inzage in het register en het opvragen van een uittreksel zijn geen kosten verbonden.

Wat niet in het gezagregister staat:

- informatie over het gezag van een moeder dat na de geboorte automatisch ontstaat;
- het gezamenlijk gezag over een kind geboren tijdens een huwelijk of geregistreerd partnerschap;
- het gezag dat een gezaghebbende ouder alleen voortzet na het overlijden van een andere gezaghebbende ouder;
- het gezag dat ouders na hun scheiding gezamenlijk voortzetten.

Bij twijfel kan de school de ouders vragen om een uittreksel van de Basisregistratie Personen van de gemeente waarop staat vermeld wie het gezag heeft.

Nieuwe partner

Als een van de ouders een nieuwe partner heeft, mag de school niet zonder meer de informatie over de voortgang van het kind aan de nieuwe partner verstrekken. Daarvoor is in beginsel toestemming nodig van de andere met gezag belaste ouder. De nieuwe partner is op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) immers een derde aan wie de school zonder instemming van beide ouders met gezag geen informatie over de leerling mag verstrekken. Als beide ouders gezag hebben, mag een van de ouders dus in beginsel ook niet zonder toestemming van de andere ouder een nieuwe partner meenemen naar een oudergesprek. Mochten beide ouders instemmen met de aanwezigheid van de nieuwe partner bij een oudergesprek, dan kan school ook zelf besluiten deze nieuwe partner niet toe te laten tot het oudergesprek. De school heeft immers slechts de verplichting om ouders van leerlingen te informeren over de voortgang van de leerling en hoeft hierover niet in gesprek te gaan met derden.

De situatie ligt anders wanneer de nieuwe ouder gezien moet worden als de verzorger van het kind. Onder de definitie van ouder in de Wet op het primair onderwijs (WPO) worden ook personen begrepen die als verzorger worden aangemerkt. Nieuwe partners van ouders die tevens verzorger zijn in de zin van de WPO, hebben ook recht op informatie over de voortgang van het kind en mogen dus deelnemen aan ouderavonden. De school hoeft hier geen instemming van de andere ouder voor te vragen.

Hetzelfde geldt voor een leerling die staat ingeschreven op een school voor voortgezet onderwijs. Als de nieuwe partner tevens verzorger is, heeft hij of zij ook het recht op informatie over de vordering van het kind op school. De informatieplicht van de school ten aanzien van de vorderingen van de leerlingen geldt totdat de leerling de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Hierna mag de school ouders/verzorgers alleen informeren als de betreffende leerling hiervoor expliciet en ondubbelzinnig toestemming heeft gegeven.

Gezinsvoogd

De gezinsvoogd organiseert bij een ondertoezichtstelling hulp en steun in het gezin. Een gezinsvoogd heeft geen gezag, want dat blijft bij een ondertoezichtstelling bij de ouders. Zij blijven dus het eerste aanspreekpunt voor de school, ook voor toestemming. Als er geen overeenstemming met de ouders mogelijk is, kan school de gezinsvoogd hierover informeren. Deze kan in het belang van het kind de ouders schriftelijke aanwijzingen geven.

De gezinsvoogd heeft een eigenstandig wettelijk recht op informatie voor zover dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling. De school mag zonder toestemming van ouders vragen van de gezinsvoogd in het kader van een ondertoezichtstelling beantwoorden en ook op eigen initiatief informatie verstrekken die van belang is voor de ondertoezichtstelling. Daarbij is van belang dat niet meer informatie wordt verstrekt dan noodzakelijk en dat het een informatierecht is, geen inzage- en afschriftrecht. De leerling (wanneer die 16 jaar of ouder is) en/of ouders moeten worden geïnformeerd over de informatieverstrekking.

Voor de gezinsvoogd geldt dat die voordat de informatie wordt verstrekt, hiervoor toestemming moet trachten te krijgen van de leerling (wanneer die 16 jaar of ouder is) en/of de ouders voor gebruik wordt gemaakt van dit meldrecht.¹

¹ <https://passendonderwijsprivacy.nl/#!/content/38>

Een ondertoezichtstelling wordt uitgesproken door de kinderrechter. Voor een school is het relevant om te weten of een kind een ondertoezichtstelling heeft, omdat de gezinsvoogd sommige informatie, namelijk die noodzakelijk kan worden geacht voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling, mag krijgen zonder toestemming van de ouders of het kind vanaf 16 jaar. Vermoedelijk zal de gezinsvoogd contact zoeken met school en dan kan de school sommige gevraagde informatie geven. Het is van belang dat de school een duidelijke vraag krijgt en schriftelijk antwoord geeft.

Een gezinsvoogd neemt geen beslissingen; dit recht blijft bij de ouders. De taak van de gezinsvoogd is ouders te ondersteunen en adviseren.

Voogd

Voogdij is gezag dat wordt uitgeoefend door een ander dan de ouders. De voogd is de persoon die voogdij heeft en heeft de bevoegdheden van een ouder met gezag. De ouder is dan uit het ouderlijk gezag gezet door de rechter of overleden. De voogd is hiermee het eerste aanspreekpunt voor de school. Als de ouders nog leven, is geen toestemming van hen nodig, maar zij hebben wel recht op informatie op hoofdlijnen (zie hierboven bij 'Eén ouder heeft gezag').

Een voogd hoeft niet altijd een persoon te zijn. De rechter kan ook een gecertificeerde instelling tot voogd benoemen. Ouders kunnen dit niet.

Pleegouder

Een pleegouder heeft geen gezag over het kind. Het gezag ligt dan bij de ouders, vaak met een gezinsvoogd als begeleider. Dit betekent dat de ouders degenen zijn die toestemming moeten geven. Een pleegouder kan in enkele gevallen ook voogd zijn. Als dat zo is, dan is er een rechterlijke beslissing waarin dat staat en is de voogd degene die toestemming geeft.

Een uithuisplaatsing wordt uitgesproken door de kinderrechter. Het kind woont dan niet meer bij zijn ouders. In de meeste gevallen hebben de ouders nog wel het ouderlijk gezag. Ook als dat niet het geval is, hebben de ouders op grond van artikel 1:377c BW recht op alle informatie over hun kind die de school ook zou geven aan ouders met ouderlijk gezag (zie hierboven bij 'Eén ouder heeft gezag').²

De school moet zich ervan vergewissen hoe de gezagspositie van ouders is en of er sprake is van een gezinsvoogd of voogd. Dit kan door te vragen om de ondertoezichtstellingsuitspraak van de rechter of een uittreksel uit het gezagsregister.

In principe mag de school afgaan op de informatie die de ouder hierover aan de school heeft verschaft. Bij twijfel is het zaak om meer informatie te vragen, zoals hierboven is aangegeven.

Aanmelding op school

De wet geeft aan dat de aanmelding door de ouders moet worden gedaan. De inschrijving van een kind op een bepaalde school is een belangrijke beslissing in de opvoeding. Ouders die gezamenlijk het gezag dragen over het kind, moeten samen overeenstemming over de inschrijving bereiken. Het is echter niet noodzakelijk dat de ouders samen de inschrijving verrichten. In beginsel mag de school er te goeder trouw van uitgaan dat als een van de met het gezag belaste ouders een kind op een school in- of uitschrijft, deze inschrijving met goedvinden van de andere ouder plaatsvindt.

Beide ouders hebben ouderlijk gezag

Als de school weet of vermoedt dat de aanmelding wordt gedaan door een gescheiden ouder, doet de school er goed aan te onderzoeken of de andere ouder het eens is met de inschrijving. Als de school weet of behoort te weten dat de andere met het gezag belaste ouder niet op de hoogte is van deze inschrijving of het daar niet mee eens is, mag het bevoegd gezag de inschrijving niet accepteren. De ouder moet dan eerst zorgen voor (vervangende) instemming van de andere ouder om de leerling in of uit te kunnen schrijven. Als de ouders het samen niet eens worden over een inschrijving, zullen zij zelf stappen moeten ondernemen om dit verschil van mening te beslechten. Tot het moment dat er door de ouders overeenstemming is bereikt over de inschrijving op een school of een rechter dit geschil heeft beslecht, kan het bevoegd gezag de inschrijving niet accepteren. Als een dergelijke patstelling ertoe leidt dat een kind onnodig thuis komt te zitten, doet de school er goed aan de leerplichtambtenaar in te schakelen. Het is zinvol om op het aanmeldformulier de ouder te laten verklaren dat de andere ouder met de inschrijving instemt.

² https://www.stichtingkog.info/media/schoolfolderKOG2015_20150603.pdf

Omgaan met verschillende vormen van ouderlijk gezag

Eén ouder heeft ouderlijk gezag

Als slechts een van de ouders is belast met het ouderlijke gezag, kan het bevoegd gezag volstaan met de handtekening van deze ouder. Het bevoegd gezag kan de aanmelding van de leerling in dit geval ook accepteren als de ouder zonder gezag niet instemt met de aanmelding. Het is zinvol om de ouder met het ouderlijk gezag op het aanmeldformulier te laten verklaren dat de ouder alleen het ouderlijk gezag heeft.

Een ouder zonder ouderlijk gezag heeft geen beslissingsbevoegdheid met betrekking tot de aanmelding van zijn kind op school.

Voogd, gezinsvoogd, pleegouders

Als beide ouders niet het ouderlijk gezag hebben, kan de aanmelding geschieden door de voogd. Indien een gezin een gezinsvoogd heeft, dan hebben de ouders nog wel het ouderlijk gezag en daarmee het recht om te bepalen op welke school zij hun kind aanmelden. Voor pleegouders geldt hetzelfde met uitzondering van pleegouders die ook de voogd van het kind zijn.

Wat hierboven staat vermeld, geldt ook voor de uitschrijving van een leerling op school.

Oudergesprekken en informatie over vorderingen op school

Beide ouders hebben ouderlijk gezag

Als beide ouders het gezag hebben, mag de school er in beginsel op vertrouwen dat als een van hen contactpersoon is, deze ouder de ander informeert over de voortgang van het kind. Als er geen contactpersoon bij de school bekend is, moet de school beide ouders informeren. Als de school informatie in tweevoud aan het kind meegeeft, voldoet de school in principe aan haar informatieplicht. Wanneer blijkt dat de informatie een van de ouders niet bereikt, moet de school een andere manier zoeken om de informatie te verstrekken. Als de school weet dat er geen omgang is tussen een ouder en het kind, mag de school geen genoegen nemen met de mededeling van de ouder dat die de andere ouder wel zal informeren. De school moet dit controleren.

Als de school ermee bekend is of behoort te zijn dat de ouders elkaar niet informeren, dient de school mondelinge en schriftelijke informatie in gelijke mate aan te bieden aan beide ouders. Wanneer in een echtscheidingsconvenant is vastgelegd dat de ene ouder de andere ouder moet informeren en dit vervolgens niet gebeurt, moet de school de betreffende informatie ook aan de andere ouder verschaffen. Scholen doen er goed aan er op voorhand voor te kiezen beide ouders te informeren.

Als een van de ouders geen gezamenlijk oudergesprek wil, moet de school de mogelijkheid bieden voor afzonderlijke gesprekken met beide ouders. De school hoeft een ouder geen informatie te geven over de inhoud van gesprekken die de andere ouder met de school heeft. Dat geldt ook voor de verlofverzoeken die de andere ouder doet.

De school mag van een ouder verwachten dat deze, om op de hoogte te blijven van de ontwikkeling van het kind, gebruikmaakt van de gebruikelijk geboden informatiemogelijkheden, zoals informatieavonden, ouderavonden, periodieke gesprekken met mentor en vakleerkrachten en een webportal. Als een ouder daar geen gebruik van maakt, hoeft de school de ouder niet op eigen initiatief te informeren over de vorderingen en het welzijn van de leerling.³

Op de school rust altijd de verplichting om de schijn van partijdigheid te voorkomen. Het is van belang dat scholen zich niet laten betrekken in een eventueel conflict tussen de ouders.

Een school kan zich niet beroepen op een echtscheidingsconvenant om te bepalen of partners van gescheiden ouders bij oudergesprekken mogen zijn, omdat het convenant zich niet richt tot de school.

³ <https://www.onderwijsgeschieden.nl/thema/informatieverstrekking-aan-gescheiden-ouders>

Eén ouder heeft gezag

Als slechts één ouder belast is met het ouderlijk gezag, kan de school volstaan met informatievoorziening aan die ene ouder. In artikel 1:377b BW staat namelijk dat de ouder met gezag, de ouder zonder gezag moet informeren over belangrijke zaken die het kind aangaan, waaronder de voortgang van het kind op school.

De school mag er in beginsel op vertrouwen dat de ouders elkaar informeren over de voortgang van de leerling. Als dit niet gebeurt, kan de ouder zonder gezag zelf om informatie over de voortgang van zijn of haar kind verzoeken. De school dient deze informatie vervolgens te verstrekken. Een school mag niet verwijzen naar de gezaghebbende ouder als de ouder zonder ouderlijk gezag informatie opvraagt. Deze verplichting voor de school vloeit voort uit artikel 1:377c BW, dat bepaalt dat derden die beroepshalve beschikken over informatie over belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van het kind of diens verzorging en opvoeding betreffen, de ouder zonder gezag hierover moeten informeren als die ouder daarom vraagt. De ouder moet daar wel zelf om vragen; de school hoeft dit dus niet uit eigen beweging te doen. De informatie kan gaan over de cognitieve en/of sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, zoals leerprestaties of medische kwesties. Hieronder valt bijvoorbeeld wel een schoolrapport, maar niet een uitnodiging voor een algemene ouderavond of het maken van een schoolfoto.

De informatie mag niet verstrekt worden als die ook niet aan de met het gezag belaste ouder gegeven zou worden. Dit mag ook niet als het belang van het kind zich verzet tegen het verschaffen van informatie. De school moet een eigen afweging over dat belang maken.

De school moet de gezaghebbende ouder over een verzoek tot informatieverstrekking op de hoogte brengen. Als de ouder met gezag zich verzet tegen het verstrekken van informatie aan de andere ouder of dit niet in het belang van het kind acht, is dit onvoldoende. Deze ouder zal dit moeten onderbouwen, bij voorkeur met een gerechtelijke uitspraak waarin een beperking van de informatieplicht is opgenomen.

De veiligheid van het kind speelt een rol bij de afweging of de school informatie verstrekt. Als een kind aangeeft bang te zijn voor de ouder, mag een school terughoudend zijn in de informatieverstrekking.

Er is geen wettelijke bepaling op grond waarvan de school gehouden zou zijn een kennismakings- of rapportgesprek te voeren met de niet-gezaghebbende ouder.

Gezinsvoogd

In artikel 11 van de WPO staat dat het bevoegd gezag met inachtneming van het leerling- en onderwijsvolgsysteem over de vorderingen van de leerlingen aan hun ouders moet rapporteren. Ouders wordt in de wet gedefinieerd als "ouders, voogden of verzorgers". Een gezinsvoogd valt niet onder deze definitie en heeft om deze reden dan ook geen wettelijk recht om door het bevoegd gezag te worden geïnformeerd over de vorderingen van de leerling op school. De gezinsvoogd heeft alleen een eigenstandig wettelijk recht op informatie voor zover dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling. Hetzelfde geldt voor gezinsvoogden van leerlingen die staan ingeschreven op een school voor voortgezet onderwijs, voor zover zij nog niet de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt.

Voogd

Een voogd valt onder de definitie van ouder en heeft daarmee op grond van artikel 11 van de WPO het recht om geïnformeerd te worden over de vorderingen van de leerling op school. Voor het verstrekken van deze informatie is geen toestemming van de ouders vereist.

Hetzelfde geldt voor voogden van leerlingen die staan ingeschreven op een school voor voortgezet onderwijs, voor zover zij nog niet de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt.

Pleegouders

Pleegouders zijn belast met de opvoeding en verzorging van een pleegkind. Pleegouders worden als verzorger aangemerkt en hebben om deze reden het recht om geïnformeerd te worden over de vorderingen van de leerling op school. Voor het verstrekken van deze informatie is geen toestemming van de ouders vereist.

Hetzelfde geldt voor pleegouders van leerlingen die staan ingeschreven op een school voor voortgezet onderwijs, voor zover zij nog niet de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt.